

EENE EPISODE UIT DE KRIJGSVERRICHTINGEN IN DE NOORDERDISTRICTEN VAN CELEBES EN ONDERHOORIGHEDEN IN 1868. PANKADJENE.

(Ingezonden.)

Op den 31sten Juli 1868 des morgens ten 5 ure, vertrok van Makassar per Zr. Ms. stoomschip *Coehoorn*, een detachement sterk 50 infanteristen, onder kommando van den 1sten luitenant der infanterie E. PERNÉ, naar Pankadjene, ten einde aldaar op verzoek van den gouverneur van Celebes en onderhoorigheden, tijdelijk post te vatten, daar er berichten waren ingekomen, dat de nog steeds in verzet zijnde en rustig te Toeroekapajja zittende Kreang BONTO-BONTO een aanslag op Pankadjene in den zin had.

Het detachement kwam dienzelfden middag ten 2 ure te Pankadjene aan, vond alles rustig en legerde zich in eene bij de controleurs-woning staande *padie*-loods.

Den 3den Augustus, des morgens ten 9 ure, werd de controleur van Pankadjene D. A. DE ROOZE, voor zijne woning, door een sluipmoordenaar zwaar gewond, zoodat de officier van gezondheid VISSCHER, van het garnizoen te Segerie, wiens bijstand door den detachementskommandant te Pankadjene was ingeroepen, verklaarde voor het behoud van DE ROOZE's leven te vreezen.

De moordenaar werd door een inlandsch soldaat afgemaakt; men beweerde dat hij een zendeling was van Kreang BONTO-BONTO.

De tijding van deze gebeurtenis gaf waarschijnlijk aanleiding, dat op den 5den Augustus een sterke kolonne, bestaande uit land- en zeemacht, onder kommando van den majoor der infanterie H. L. VEENHUIZEN, zich te Pankadjene vereenigd had, ten einde den gevreesden Kreang BONTO-BONTO in zijn arendsnest Toeroekapajja aan te vallen en te verjagen.

Tot dat einde rukte deze kolonne, in den nacht van 5 op 6 Augustus ten 2 ure, op, voor vier dagen vivres medenemende, terwijl de 1ste luitenant E. PERNÉ met zijn detachement te Pankadjene achterbleef, om die plaats tegen een mogelijken aanval te dekken.

In den morgen van den 7den Augustus keerde de bedoelde kolonne te Pankadjene terug; doch helaas! niet als overwinnaar. De vijandelijke stelling was onneembaar gebleken; men had Toeroekapajja niet kunnen bemachtigen; men had 2 gesneuvelde soldaten in handen des vijands gelaten, en bracht een aantal geblesseerden mede, waaronder de 2de luitenant der infanterie C. C. F. J. HIRSCHMAN.

Niettegenstaande Kreang BONGO-BONGO niet verjaagd was, veel minder onderworpen, keerde de kolonne toch naar Makassar terug en wel daags na hare terugkomst te Pankadjene.

Het detachement te Pankadjene, onder den 1sten luitenant PERNÉ, bleef echter aldaar achter, doch werd, op verzoek van den gouverneur van Celebes en onderhoorigheden, versterkt met 25 bajonetten, 2 artilleristen en 2 drieponders op veldaffuit, terwijl ook de 2de luitenant der infanterie F. J. RESNER er aan werd toegevoegd.

Het versterken van het detachement te Pankadjene gaf al dadelijk aanleiding tot de onderstelling, dat die plaats thans meer in gevaar was dan vóór den aanval op Toeroekapajja en deed de vraag opperen, waarom men den muiteling niet onmiddellijk op nieuw ging aantasten, ten einde hem te straffen voor den hoon het Ned. Gouvernement aangedaan. Doch, men keerde naar Makassar terug en liet Kreang BONGO-BONGO ongeveer 12 palen van Pankadjene met rust.

Het detachement te Pankadjene kreeg van den gouverneur van Celebes en onderhoorigheden vergunning, om het aldaar aanwezige passantenhuis te betrekken, terwijl er eene som van f 500 ter dispositie van den detachementskommandant was, om het passantenhuis te repareeren, er een bamboezen pagger om heen te zetten en het verder geschikt te maken tot huisvesting van het detachement.

Hiermede werd onmiddellijk een begin gemaakt, zoodat voor het einde van Augustus alle manschappen onder dak waren, het gebouw ompaggerd was, met heele of liever, ongespleten bamboezen, welke pagger 2^m hoog en voorzien van schietgaten was, terwijl op de uiteinden van een der diagonalen twee cirkelbastions waren opgericht, waarop de beide drieponders in batterij stonden. Ook was buiten om den bamboe-pagger eene cactus-pagger aangebracht en eene 1^m,5 breede rij randjoes geplant.

Aanhoudend werden berichten ontvangen, dat de vijand van plan was de versterking aan te vallen, en hiervan werd steeds melding gemaakt in het journaal, waarvan een extract met iedere postgelegenheid — tweemaal 's weeks — den militairen kommandant van Celebes en onderhoorigheden werd aangeboden.

Aldus brak de 14de September aan en kreeg men het stellige bericht, dat de vijand in den morgen van den volgenden dag, de versterking zou aanvallen. Des avonds ten 10 ure werd hiervan den militairen kommandant van Celebes en onderhoorigheden per extra-post kennis gegeven, en werden de navolgende maatregelen genomen.

Het detachement, dat toen 2 officieren, 74 bajonetten, 1 hoorablazer, 2 kanonniërs en 5 kettinggangers sterk was, werd op de navolgende wijze ingedeeld in geval van alarm.

Op iedere flank 10 bajonetten; bij ieder stuk 10 man, waaronder 3 Europeesche fuseliers, als handlangers voor het geschut, dat op de bastions was geplaatst, terwijl voor ieder stuk slechts 1 artillerist aanwezig was; verder 14 man als reserve achter het hek, dat den ingang der versterking sloot. De kettinggangers waren geplaatst bij de reserve en gereed om met natte spreien op de atappen daken te klimmen in geval van brand.

Binnen de versterking was een twintigtal vleeschvaatjes gevuld met water, in de onmiddellijke nabijheid der gebouwen geplaatst, terwijl een tiental brandladders in voorraad waren.

Door den controleur 3de klasse D. A. DE ROOZE — die inmiddels na 6 weken in het hospitaal te zijn geweest, weer van zijn wond hersteld was — waren, op verzoek van den detachementskommandant, door de bevolking bezette wachtposten uitgezet, op de verschillende plaatsen, van waar de vijand verwacht werd, met last om door schieten 's vijands nadering tijdig aan ons bekend te maken. De controleur en het Europeesche personeel der plaats namen tegen 8 uur des avonds hun intrek binnen de versterking.

De troepen bivakkeerden dien nacht op hunne alarmplaatsen.

De nacht ging ongestoord voorbij, doch in den morgen van den 15den tegen 7 uur, begonnen alle door de bevolking bezette wachtposten hevig te vuren en trokken kort daarop terug, zich verzamelende bij het huis van den Regent. Een kwartuur later zag men de muitelingen in dichte drommen op de vlakte ten z.o. van de versterking naderen; toen zij op ongeveer 800 passen genaderd waren opende men met 3 kogelschoten het vuur op hunne kolonnes, waarop deze zich eenigszins openden, doch onmiddellijk ook weder aaneensloten, en met bedaardheid op onze versterking bleven voortrukken. Nadat zij tot op ongeveer 400 passen genaderd waren, begon men met kartetsen te vuren uit de beide bastions, terwijl ook aan het detachement bevel werd gegeven om te vuren, welk vuur door den vijand krachtig werd beantwoord. Uit de kampong, ten n.o. der versterking, gelegen in een dicht begroeid bosch, werd op bastion n°. 1 een hevig geweervuur geopend, dat na eenige kartetschoten echter spoedig tot zwijgen werd gebracht. De vijand stak evenwel de kampong aldaar in brand, waardoor eene verbazende vuurkolom ten hemel steeg, die onze versterking groot gevaar deed loopen van in brand te geraken, daar de wind juist de vlammen naar ons toe dreef. Men liet echter onmiddellijk de kettinggangers en eenige soldaten met natte spreien op de daken gaan, om de atappen zoo nat mogelijk te houden en daar waar vonken mochten vallen, die onmiddellijk te blusschen; de wind draaide echter gelukkig, waardoor het gevaar voor brand aanmerkelijk verminderde. Inmiddels was de vijand ten zuiden der versterking tot op ongeveer 200 passen genaderd en schreed met de grootste kalmte steeds vooruit. Men liet toen door de reserve het

vuur aan de zuidzijde versterken, en zoo snel mogelijk met kartetsen vuren; de vijand bracht zijne dooden en gekwetsten steeds achteruit en deze verliezen werden voortdurend door hem aangevuld.

De vijand eindelijk door de vele verliezen eenigszins aan het wankelen gebracht zijnde, besloot de detachementskommandant om eenen uitval te laten doen en liet daartoe den 2den luitenant F. J. RESNER met 25 bajonetten over de palissadeering van het achterste bastion springen om den vijand aan te vallen.

Ziende dat onze troepen de versterking verlieten met het doel om aan te vallen, begon de vijand langzaam terug te trekken, en vervolgde de luitenant RESNER hem met zijne manschappen al tirilleerende, daarbij ondersteund door geweer- en kartetsvuur uit de versterking. Hij verdreef hem uit het ten zuiden der versterking gelegen boschje en vervolgde hem zoo hevig, dat deze zijn terugtocht verhaastte en spoedig uit het gezicht geraakte, zijne dooden en geblesseerden voor een gedeelte in onze handen achterlatende.

Van onze zijde waren slechts twee inlandsche fuseliers licht gewond.

Na den omtrek te hebben doorzocht en geen vijand meer bespeurende, keerde genoemde officier met zijne manschappen terug.

Gedurende den uitval werden wij bijgestaan door Deang PABÉTA — gewezen Regent van het district Boengeroe, thans bij het district Labakkang ingelijfd — met zijn gevolg, die zeer goede diensten bewezen heeft, zoowel door het gedurende den aanval bewaken van de kontroleurswoning, als door het vervolgen van den vijand.

De aanval begon omstreeks 7 $\frac{1}{2}$ uur en was afgeslagen ten 10 $\frac{1}{4}$, zoodat wij circa 3 uren in gevecht geweest zijn, in welks tijdverloop aan munitie is verschoten, uit het geschut 3 kogelschoten en 22 kartetsen, benevens ongeveer zestienhonderd scherpe patronen.

Volgens berichten van verschillende zijden ingekomen, was de vijand ruim duizend man sterk, waarvan zeven à acht honderd zich in de vlakke hebben vertoond, terwijl twee à drie honderd zich in de kampong ten n.o. der versterking gelegen, moeten hebben bevonden met het doel om, wanneer de versterking in brand stond, deze alsdan aan den voorkant aan te vallen.

Zooals later uit stellige berichten gebleken is, werd de vijand aangevoerd door Kreang BONTO-BONTO en den gewezen Matowa van Tjamba-Tjamba en verloor hij ruim vijftig dooden en in de veertig geblesseerden. Onder de dooden bevonden zich de zoon van Kreang BONTO-BONTO en de broeder van den Matowa van Tjamba-Tjamba, terwijl Kreang BONTO-BONTO zelf, door een geweerkogel aan den enkel van den rechter voet was gewond, zoodat hij niet meer in staat was te paard te blijven en men hem bij den terugtocht heeft moeten dragen, waardoor dan ook het hunnerzijds langzaam terugtrekken eenigszins wordt verklaard.

Door dezen uitslag van 's vijands onderneming steeg onze invloed in de Noorderdistricten van Celebes en onderhoorigheden niet weinig, waren de door

ons geleden nederlagen op den 20sten Juli en 6den Augustus bloedig gewroken en was de aloude roem van Neerlands driekleur op nieuw gehandhaafd.

Celebes, 10 November 1870.

Een ooggetuige.

VERSCHEIDENHEDEN.

De door de Pruisen aangelegde spoorweg van Remilly naar Pont-à-Mousson. Den 14den Augustus begon men met de verkenning voor de te kiezen richting van dezen weg, waarbij men door het geaccidenteerde terrein, met vele moeilijkheden te kampen had. Te gelijktijd nam men de noodige maatregelen, om uit Forbach, Saarbrücken, enz. het vereischte materiaal voor den bovenbouw dwarsliggers, spoorstaven, enz. — tot een totaal gewicht van 8.750.000^k, te doen overbrengen en zorgde men voor het logies van de arbeiders en voor de oprichting der vereischte magazijnen. De aanvoer van die ontzaglijke hoeveelheid materialen, naar de op verschillende punten te gelijktijd aangevangen baan, was een der moeilijkste zaken, daar veel per as vervoerd moest worden. Gedurende eenige weken werden hiertoe dan ook nog de voertuigen gebruikt van den bruggentrein van het 2de leger. De militaire leiding der werkzaamheden was opgedragen aan een officier uit den staf van den Minister van Oorlog v. Roon, terwijl de technische uitvoering opgedragen werd aan de chefs van de twee veldspoorweg-afdeelingen N°. 1 en 4. Het personeel bestond uit 8 hoogere beamtten met hunne ondergeschikten en 450 in den spoorwegbouw geoefende manschappen. Buitendien werden nog 4 vesting-pionnierkompagniën, ter gezamenlijke sterkte van 800 man gebruikt, en 250 wagens, alsmede een tal van 3000 arbeiders, vooral uit de omstreken van Saarbrücken, samengebracht. Een eskadron cavalerie was belast met de politie. Den 17den Augustus begon eigenlijk de arbeid aan de aardewerken en den 23sten September werd de laatste haakbout ingeslagen, zoodat, wanneer men er 4 dagen afrekent, gedurende welke het regenachtige weder den voortgang der werkzaamheden belette, de 5 Duitsche mijlen (37037^m) lange baan na 33 dagen gereed was. Den 26sten September werd de lijn in dienst gesteld.

Tot de groote kunstwerken, die gemaakt moesten worden, behooren:

1. een viaduct, niet ver van Remilly, ongeveer 15^m,5 lang en 3^m,7 hoog;
2. een viaduct tusschen Remilly en Bichy, ongeveer 155^m lang en ruim 7^m hoog;
3. een brug op paaljukken over de Seille, ongeveer 15^m,5 lang, en
4. een brug op paaljukken over de Moezel, ongeveer 87^m lang.

Op verschillende plaatsen is de baan in aanzienlijke ophooging, en op andere plaatsen werden diepe ingravingen vereischt. Over eene lengte van $\frac{3}{4}$ Duitsche mijl (5555^m) moest een beukenbosch met zwaar onderhout gerooid worden.